

Toen en nu: de Waterstraat

HAN KOOLHOF

Toen Zutphen op 8 april 1945 werd bevrijd, behoorde het tot de zwaarst getroffen steden van Nederland. Een tot ontploffing gebrachte munitietrein had op 28 september 1944 al veel schade aangericht, tot in De Hoven. Ruim twee weken later, op 14 oktober, was het opnieuw raak. Op die rampzalige zaterdag deden 48 geallieerde bommenwerpers, geëscorteerd door 55 jachtvliegtuigen, een poging de IJsselbrug te vernielen. Niet gehinderd door afweergeschut wierpen zij 42 bommen af, die echter geen noemenswaardige schade aan de brug toebrachten. (Zie ook het artikel hiervoor.) Maar de gevolgen voor de stad waren rampzalig. Eenen-tachtig Zutphenaren kwamen om het leven. Een kleine zeshonderd panden werden verwoest.

De Waterstraat na het bombardement. Als door een wonder is het pand links, met de erker op de eerste verdieping (nr. 45), gespaard gebleven. Dat geldt ook voor het monumentale witgepleisterde hoekpand (Waterstraat 51) uit 1863. Net om de hoek rechts stond hotel-restaurant De Hollandsche Tuin, dat in april 1945 door de Duitsers in brand werd gestoken. Hierbij ging ook het naastgelegen politiebureau verloren. (foto: Stedelijk Museum Zutphen)

De Waterstraat anno 2009. (foto: auteur)

In het jaarverslag van de gemeente Zutphen over 1944 kunnen we lezen voor welke haast hopeloze taak de brandweer stond:

14 October 1944

15.55 werd aan den hoofdpst de eerste bominslag waargenomen, direct door meerdere gevolgd. Grote rookkolommen werden gezien in N.W., N. en N.O. richting.

16.14 moest op last van het Hoofd van den luchtbeschermingsdienst onmiddellijk worden uitgerukt naar een brand op de Groenmarkt.

Waar achtereenvolgens meerdere brandmeldingen binnenkwamen en de grote rook-

kolommen, welke over de stad trokken, het vermoeden wettigden, dat meerdere groote branden te blussen zouden zijn, werd om 16.20 de brandweer van *Deventer* om assistentie verzocht; om 16.30 die van *Gorsse* en *Warnsveld*.

16.30 rukte de post *Barlheze* uit naar een hooibrand op den hoek *Barlheze-Rozengracht*.

16.33 bleek, dat de brand op de *Markt* in omvang was toegenomen in verband waarmede motorspuit 4 en de slangenwagen van den *Warnsveldschenweg* ter versterking daarheen werden gezonden. 16.45 moest ook de ladderwagen daarheen worden gedirigeerd.

17 uur meldde de brandweer *Deventer* zich,

die onmiddellijk naar de branden op de Markt en in de Waterstraat werd gezonden.

17.05 kwam bericht, dat door het breken van een hoofdbuis, tengevolge van bomtreffers, de druk op de waterleiding was uitgevallen en dat daar niet meer op te rekenen was.

17.10 werd de motorspuit van den post Zerbouldstraat naar de branden in de Waterstraat en Bakkerstraat gezonden, ter versterking van het daar reeds aanwezige materiaal.

17.10 meldde zich de brandweer van *Warnsveld*, die direct werd doorgezonden naar pakhuisbranden in de Havenstraat.

17.20 meldde zich de brandweer van *Gorssel*.

17.25 vraagt de brandweer van *Deventer* of nog meer hulp gewenst was en of zij *Voorst* en *Twello* zou oproepen. Hierop werd bevestigend geantwoord. Het bleek dezerzijds niet mogelijk *Brummen* en *Dieren* telefonisch te bereiken.

17.30 werd de hulp aan de brandweer van *Apeldoorn* gevraagd.

17.35 kwam bericht binnen, dat pakhuizen in de Havenstraat en het Koelhuis gevaar liepen in brand te geraken. De brandweer van *Gorssel* werd daarheen gezonden.

17.40 werd hulp aan *Lochem* gevraagd, terwijl de manschappen van den Kunstbeschermingsdienst ter assistentie naar de *Barlheze* werden gezonden.

18.15 meldde de brandweer van *Apeldoorn* zich met een motorspuit van groot vermogen, welke direct wordt doorgezonden naar de branden in de Havenstraat.

18.25 vroeg de ploeg in de Waterstraat meer hulp, waarheen de inmiddels aangekomen 2e spuit van *Deventer* werd gezonden.

18.25 meldde zich de brandweer van *Lochem*.

18.40 werd de brandweer van *Apeldoorn* ingezet voor branden op het Stationsplein en den Stationsweg. Tegelijk meldde zich de brandweer van *Voorst* welke eerst ter versterking naar de *Barlheze* werd gezonden om daarna de nablussching op den Stationsweg over te nemen.

19.15 meldde zich de brandweer van *Vorden*.

20.25 werd de vrij gekomen 2e spuit van *Deventer* naar een oploaiende brand op de

Rozengracht gezonden, evenzoo de om 20.50 vrijgekomen brandweer van *Warnsveld*.

21.35 meldde zich een brandweerploeg uit *Arnhem*, die tijdelijk te *Eerbeek* verbleef.

De brandweer van *Lochem* en *Arnhem* bleven aan den hoofdpост in reserve.

15 October 1944

7.45 kwam bericht binnen, dat de brand aan de *Rozengracht* opnieuw oploaide, waarheen werd uitgezonden.

8.40 laaide de brand aan de Markt weer op, waarheen de vrijgekomen spuit van den post *Barlheze* werd gedirigeerd.

10.40 keerden de brandweer van *Apeldoorn* en *Voorst* naar hun woonplaatsen terug, de brandblussching in de pakhuizen aan de Havenstraat werd nu door eigen motorspuit overgenomen.

16.05 kwam de laatste motorspuit aan den hoofdpост terug.

Van 15–25 October 1944 moest elken dag nog eenige uren nablusschingswerk worden verricht op de steeds weer oploaiende vlammen in een papiermagazijn aan de Waterstraat. De duizenden kilogrammen papier, die onder puin lagen en dientengevolge zeer moeilijk te bereiken waren, vlamden steeds weer op tengevolge van den enormen smeulenden gloed die er onder lag.

Op 1 December d.a.v. rookten de puinhoopen nog.

Bronnen

- Lensen, L.W., & W.H. Heitling, 'Zutphen na de Eerste Wereldoorlog', in: Frijhoff, W.Th.M. (red.) (2003), *Geschiedenis van Zutphen*, Zutphen, Walburg Pers.
- Neeling, Paul de, 'Wederopbouw in Zutphen', in *Zutphen Monumentaal*, Zutphen, Sector Ruimte van de Gemeente Zutphen. s.a.
- *Verslag van de toestand der gemeente Zutphen over het jaar 1944*, bijlage M p. 9, 10 en 11, op: <http://www.regionaalarchiefzutphen.nl/>, geraadpleegd op 16 september 2009.